

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри анатомії людини ім. М.Г. Туркевича ЗВО Буковинський державний медичний університет Кривецького Віктора Васильовича на дисертаційну роботу Паньків Мар'яни Володимирівни «Морфологічні особливості структурних компонентів міжхребцевого диску в нормі та при експериментальному опіоїдному впливі (експериментальне дослідження)», яку подано до захисту в спеціалізовану вчену раду ДФ 35.600.036 у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького, що утворена згідно наказу ректора Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького № 1957-з від 20.06.2022 року для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 – «Медицина».

1. Актуальність теми дисертації.

Хворі з дегенеративними захворюваннями хребта – "складні пацієнти". Часто, змучені багаторічними болями, вони мають залежність, а часом і толерантність до різних анальгетиків, що сильно знижує ефективність консервативного лікування.

За умов тотальної гіподинамії, надмірних фізичних навантажень в поєднанні із впливом зовнішнього середовища, що продовжує забруднюватись внаслідок техногенних катастроф, токсично-наркотичних чинників, господарської діяльності людини, патологія хребта посідають одне з чисельних місць серед проблем сучасної медицини.

Тому виконана робота, яка полягала у вивченні особливостей патоморфологічних змін структурних компонентів міжхребцевого диску на різних термінах опіоїдного впливу та при його відміні на ультраструктурному рівні в експерименті є надзвичайно актуальною, а отримані результати достатньо новими і цінними з практичної точки зору.

2. Зв'язок теми дисертації з державними і галузевими науковими програмами.

Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького і є фрагментом науково – дослідної теми кафедри нормальної анатомії та оперативної хірургії з топографічною анатомією «Структурна організація, ангіоархітектоніка та антропометричні особливості органів у внутрішньо- та позаутробному періодах розвитку, за умов екзо- та ендопатогенних факторів» (номер держреєстрації 015U000041) впродовж 2015 – 2019 рр., «Морфофункціональні особливості органів у пре- та постнатальному періодах онтогенезу, при впливі опіоїдів, харчових добавок, реконструктивних операціях та ожирінні» (номер держреєстрації 0120U002129) впродовж 2020 – 2024 рр. Здобувач є виконавцем фрагменту цієї роботи.

3. Новизна представлених теоретичних та та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Отримані результати показали динаміку змін трофічних процесів міжхребцевих дисків, а аналіз отриманих даних дав можливість розширити та поглибити знання про довготривалий вплив опіоїдів на досліджувані структури і встановити глибину морфологічних змін.

На основі відтвореної експериментальної моделі хронічного опіоїдного впливу вперше проведено порівняльний аналіз морфометричних параметрів міжхребцевого диску щурів на гістологічних препаратах в нормі та через 7, 14, 21, 28, 35, 42 доби перебігу експериментального хронічного опіоїдного впливу та порівняння отриманих даних з результатами відміни опіоїду наприкінці 56 - ої доби.

Особливо цінні дані про динаміку мікро– та ультраструктурних змін, які виникають у тканинах міжхребцевого диску в результаті 42-х діб експериментального опіоїдного впливу та наприкінці 56 -ої доби в результаті двохтижневої відміни.

4. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Результати роботи мають практичне значення для морфологів, патоморфологів, травматологів та вертебрологів в аспекті розробки нових методів діагностики, профілактики та лікування патології міжхребцевого диску у наркозалежної групи хворих. Отримані дані щодо структурних особливостей міжхребцевого диску в нормі та впродовж перебігу хронічного опіоїдного впливу є джерелом фундаментальних даних, на які можуть спиратися дослідники при вивченні проблем експериментальної морфології, патоморфології, травматології та вертебрології.

Отримані результати досліджень дозволять клініцистам розробити методи стабілізації та можливо часткового відновлення функціональної спроможності морфологічних структур міжхребцевого диску, що є важливим етапом у процесі стимулювання регенеративної активності ураженої тканини.

Практична цінність роботи засвідчена впровадженням результатів дослідження в навчальний процес та науково-дослідну роботу морфологічних кафедр медичних закладів вищої освіти України.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

На основі аналізу наукової літератури автором логічно обґрунтовано мету і завдання дослідження, а застосовані у науковій роботі методи та інформаційно-статистична обробка експериментальних даних цілком їм відповідають. Обсяг проведених досліджень, вибір матеріалу та методів із комплексним підходом стосовно дизайну дослідження є достатніми та адекватними. Дано комплексну оцінку отриманим, взаємодоповнюючим результатам. Дисертаційна робота проілюстрована достатньою кількістю якісних рисунків та таблиць. Сформульовані у дисертації роботи наукові положення і рекомендації – обґрунтовані, оскільки ґрунтуються на достатній кількості матеріалу. Висновки

висвітлюють результати виконання поставлених завдань та досягнення мети наукового дослідження.

6. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Паньків М.В. показала високий рівень наукового підходу до поставлених задач, уміння відокремлювати, планувати та вирішувати наукові задачі. Дисертантом вдало опановано методику проведення морфологічних експериментів на дослідних тваринах, а саме відтворення моделі хронічного опіоїдного впливу та сучасні і класичні методи досліджень: макроскопічні (препарування, скелетування), морфологічні (мікроструктурні, ультраструктурні, морфометричні), та статистичні методи.

Враховуючи вищенаведене вважаю, що поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертант є самостійним науковцем, яка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетентностями.

7. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 19 наукових праць: 3 роботи опубліковано у фахових наукових виданнях, ліцензованих ДАК України, 2 роботи у вітчизняних наукових виданнях України, та 5 в закордонних виданнях. 9 робіт у матеріалах конференцій, з них 2 у закордонних виданнях. Огляд та аналіз опублікованих праць засвідчив, що матеріали висвітлені в них в повній мірі, і не повторюються.

8. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота викладена українською мовою на 243 сторінках принтерного тексту, з них 151 сторінка основного тексту. оформлена згідно наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. та включає наступні розділи: анотація українською та англійською мовами, список публікацій здобувача за

темою роботи, вступ, аналітичний огляд літератури, матеріали та методи дослідження, три розділи з результатами власних досліджень, аналіз та узагальнення результатів досліджень, висновки, список використаних джерел, додатки.

Слід відзначити значний об'єм ілюстративного матеріалу, наведеного в дисертаційній роботі, а саме - 8 таблиць та 117 рисунків, що свідчить про достатню обґрунтованість і достовірність сформульованих у ній наукових положень, висновків і рекомендацій.

В анотаціях, поданих українською й англійською мовами, коротко відзеркалені основні положення дисертаційної роботи.

У вступі чітко сформульовані мета і завдання дослідження, розкриті наукова новизна і практична значущість отриманих результатів. Звертає на себе увагу велика чисельність публікацій автора (19) за темою дисертації та широке впровадження результатів дослідження (15 актів впровадження).

Перший розділ присвячений аналітичному огляду літератури і складається з 3 підрозділів і викладений на 30 сторінках (32-61). У підрозділі 1.1. висвітлені дегенеративно-дистрофічні ураження хребта. Хронічні дегенеративно - дистрофічні ураження хребта стають проблемою цивілізації, так званою «платою за прямоходіння», тому пошук методів відтворення структурної цілісності міжхребцевих дисків та тканин, що їх оточують, є актуальним питанням сучасної медичної науки. У підрозділі 1.2. показані морфологічні особливості перебудови структури опорно- рухового апарату за умов патології. За даними ВООЗ, захворювання опорно-рухового апарату як причина інвалідності та смертності посідають 4-те місце у світі після серцево-судинних, онкологічних хвороб та цукрового діабету, а найближчим часом спеціалісти прогнозують епідемію остеопорозу, що свідчить про старіння населення планети. За статистикою, кожний п'ятий мешканець земної кулі страждає від болю у спині, а частка остеохондрозу при цьому становить до 90%. У підрозділі 1.3. висвітлений патоморфологічний вплив опію в експериментальних дослідженнях.

Наркотична залежність стала значущою не лише в прогресуванні патопсихологічних змін наркозалежних пацієнтів, але й причиною розвитку множинної поліорганної патології, що разом із великим економічним і моральним збитком ставлять проблему наркоманії в ряд найважливіших проблем у багатьох країнах світу.

Розділ матеріал та методи досліджень (62-72), що складається із семи підрозділів, на 11 сторінках представлено детальний опис методів дослідження. Дослідження виконане на 127 статевозрілих щурах–самцях, що є достатнім для обґрунтування положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації.

Результати власних досліджень представлені в 3 розділах.

Розділ 3 присвячений морфології хребтового стовпа в нормі. У підрозділі 3.1. висвітлені структурні компоненти хребців грудного та поперекового відділів щура в нормі. Підрозділ 3.2. висвітлює мікроструктурну характеристика хрящового компоненту міжхребцевого диску щура в нормі. Підрозділ 3.3 характеризує морфометричні показники структур міжхребцевого диску. Підрозділ 3.4. показує ультраструктурну характеристика хрящового компоненту міжхребцевого диску щура в нормі. Загалом 3 розділ викладено на 23 сторінках. Розділ ілюстрований 21 рисунком, та 1 таблицею. Третій розділ закінчується висновками та посиланням публікацій дисертанта, в яких висвітлено матеріал даного розділу.

У четвертому розділі, який складається з трьох підрозділів, на 66 сторінках викладено матеріал щодо морфології структурних компонентів міжхребцевого диску щура у динаміці перебігу експериментальної моделі опіоїдного впливу.

Авторка показує у підрозділах 4.1.-4.3. мікроструктурну характеристику компонентів міжхребцевого диску щура, морфометричну характеристику структурних компонентів міжхребцевого диску щура, а також ультраструктурну характеристику структурних компонентів міжхребцевого диску щура при опіоїдному впливі. Розділ ілюстрований 82 рисунками хорошої якості.

В п'ятому розділі «Динаміка зміни структурних компонентів міжхребцевого диска щура після відміни опіоїдного впливу» автором охарактеризована мікроструктурна, морфометрична та ультраструктурна будова компонентів міжхребцевого диску щура після відміни опіоїдного впливу. Розділ ілюстровано 14 рисунками, та 5 таблицями. Він викладений на 16 сторінках, і складається з 3 підрозділів.

Всі розділи власних досліджень 3, 4 та 5 завершуються списком публікацій здобувача, які відображені в статтях та тезах.

Підсумовує проведені дослідження розділ «Аналіз та узагальнення результатів дослідження», який ґрунтується на співставленні результатів власних досліджень із літературними даними. У цьому розділі здобувач підкреслює новизну і практичну значущість власних даних порівняно з результатами інших дослідників. Автор не лише констатує отримані результати, а й робить свої припущення щодо встановлення особливостей структури міжхребцевого диску в нормі та патоморфологічних змінах структурної організації на різних термінах перебігу експериментального опіоїдного впливу, характеру та механізму змін і уміло співставляє або підтверджує ці трактування положеннями інших дослідників. Текст розділу викладений на 17 сторінках.

На підставі отриманих даних дисертантом сформульовані 9 висновків, що логічно завершують наукову роботу, відповідають меті та завданням дослідження.

Список літератури налічує 219 джерел, складений у відповідності до вимог наказу МОН У країни № 40 від 12.01.2017, серед яких 137 - кирилицею та 82 - латиницею.

9. Недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення.

Принципових недоліків щодо змісту, структури, обсягу, оформлення, науково-теоретичного та практичного значення, висновків представленої дисертаційна робота не має, проте є окремі зауваження:

1. В тексті дисертації зустрічаються поодинокі граматичні та стилістичні помилки.

2. Зустрічаються помилки при оформленні списку літературних джерел.

3. Деякі літературні джерела дещо застарілі (101, 110).

4. Рис. 3.5 потребує уточнення в підписі.

Проте, ці зауваження не знижують наукової цінності дослідження та його практичної значущості.

У плані дискусії вважаю за доцільне поставити наступні **питання**:

1. Лабораторний щур за своєю природою є тетраподом, тобто твариною яка ходить на 4 кінцівках на противагу людині, у якої навантаження на хребтовий стовп здійснюється по осі. Як Ви інтерпретували отримані дані на людину?

2. В зв'язку з прямоходінням людини, у людини та щура навантаження на хребет, в тому числі і на міжхребцеві диски, є зовсім різним, тому чи зустрічали Ви у науковій літературі роботи по змінах у міжхребцевому диску, що розвиваються на фоні різних патологічних станів чи конкретно у людей з наркотичною залежністю і чи Ваші результати є подібними до них чи відмінні? Чи можна отримані Вами дані перенести в клініку?

3. Ядро міжхребцевого диску, як ви і самі описуєте, зокрема для тварин контрольної групи, «було рівномірним за товщиною із поступовим стоншенням у дорзальному відділі». Чому ви не обрали для заміру виключно центральну частину ядра, зменшивши варіативність результатів?

10. Дотримання принципів академічної доброчесності.

Слід відзначити високу унікальність (94,75%) та відсутність плагіату в дисертаційній роботі. Так, при перевірці дисертації на наявність збігів/ідентичності/схожості сервісом перевірки на плагіат за результатами відповідного аналізу звіту перевірки роботи на наявність ознак академічного плагіату, встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових запозичень, а виявлені збіги є загальноприйнятими фразами, назвами вузів.

Виходячи із вищевикладеного, дисертант є ерудованим грамотним науковцем, який в своїй науковій роботі дотримується основних принципів академічної доброчесності.

11. Рекомендації щодо використання результатів дисертації в практиці.

Основні положення дисертації Паньків М.В. можуть бути впроваджені у практичну роботу хірургічних відділень районних, міських та обласних лікувально-профілактичних закладів України та у навчальний процес морфологічних кафедр медичних ЗВО України.

13. Відповідність дисертації спеціальності та профілю спецради.

Дисертація Паньків Мар'яни Володимирівни за змістом відповідає профілю разової спеціалізованої вченої ради ДФ 35.600.036 створеної у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького МОЗ України.

14. Висновок про відповідність дисертаційного дослідження вимогам, представленим на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Паньків Мар'яни Володимирівни «Морфологічні особливості структурних компонентів міжхребцевого диску в нормі та при експериментальному опіоїдному впливі (експериментальне дослідження)» представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 – «Медицина», є завершеною кваліфікаційною науково–дослідною роботою, яка присвячена новому вирішенню актуальної наукової проблеми сучасної медицини та нормальної анатомії, а саме встановлення особливостей структури міжхребцевого диску в нормі та патоморфологічні зміни структурної організації на різних термінах перебігу експериментального опіоїдного впливу.

Дисертаційна робота М.В. Паньків за актуальністю, новизною отриманих результатів дослідження та їх практичним та теоретичним значенням, рівнем методичного вирішення поставлених завдань повністю відповідає вимогам

наказу МОН України №40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. №44, а її авторка Паньків Мар'яна Володимирівна заслуговує присвоєння ступеня доктора філософії з галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 – «Медицина».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри анатомії людини

імені М. Г. Туркевича

Буковинського державного медичного

університету МОЗ України,

доктор медичних наук, професор

В.В. Кривецький

Підпис засвідчує
 Начальник відділу кадрів
Буковинського державного медичного університету

до. 07. до

Л. Гостяківа